

## ПОДАРЪКЪТ

Точно на Гергьовден доцент Георги Тонев получи имейл от своя казахстански колега Исуф Жумабаев, директор на музея в малкото градче Дудур. Той го уведомяваше, че е успял да открие онова, от което Георги отдавна се интересуваше – поселище от автентични българи, наследници на древните прабългари, живеещи от векове по тези земи. Мястото било доста отдалечено и труднодостъпно, но можело да се стигне за ден-два, отначало с високопроходим автомобил, а после – пеша или с кон.

С треперещи от възбуда ръце Георги му отговори с молба да уреди посещение на група от Института в това поселище (не било дори селще, а временно селище от дървосекачи). Когато получи положителен отговор, старши научният сътрудник Георги Тонев започна трескаво да подбира хора за експедицията. Не биваше да бъдат над пет души (един автомобил) – за повече нямаше да стигнат парите, а желаещи, той бе сигурен, щеше да има десетки. В края на май всичко бе готово и групата пристигна със самолет в бившата столица Алмати и се насочи с една взета под наем Лада-Нива към Тараз – неголям град близо до границата с Киргизстан. Там в местния музей ги посрещна уредникът му Исуф Жумабаев.

На другата сутрин рано, натоварили до дупка багажника на Нивата, а също и този на покрива ѝ, групата потегли за дърварското селище. Отпред на мотор с кош водеше сам уредникът Жумабаев, като от време на време спираше да погледне в картата и да се ориентира в неясната плетеница от черни пътища. Към надвечер стигнаха подстъпите на планината. Колата можеше да стигне дотук. В най-близкото село намериха товарен кон под наем, а колата и мотоциклета оставиха в двора на стопанина.

Успяха някак си да прехвърлят багажа в раници и върху гърба на дребното, но много яко конче, но за едно нещо не остана място – шевната машина марка „Сингер“, която най-младият от експедицията бе взел за подарък на българските поселници. „За какво си помъкнал тази машина бе, Коста, тежи най-малко десет килограма – кой ще я носи сега?“ Коста нищо не отвърна, а хвана машината за „шийката“ (кутията предвидливо остави в колата) и тръгна мълчаливо след коня.

Тази шевна машина бе обект на спорове още от София. Момъкът си бе втълпил, че живеещите в гората дървосекачи изпитват въпиюща нужда от ръчна шевна машина, за да си кърпят скъсаните дрехи, защото със сигурност в тези пущинаци няма да има електричество. Машината бе над стогодишна и вече никой не я ползваше. Останала бе от баба му, която пък я била получила като зестра от баща си, който я купил на старо от евреина Чико, който през 1948 година се бе изселил в Израел. Машината бе в пълна изправност, както Коста демонстрира на смаяните си спътници върху парче плат, смазана и гресирана собственоръчно от него и той твърдо заяви, че ще я носи на ръце.

Пътят бе неравен и сипкав – всъщност да се нарече път бе твърде пресилено – по-скоро бе козя пътека, отъркана от копитата им, за което свидетелстваха стотиците разпилени кози барабонки. Коста, с раница на гърба и с шевната машина в ръка, вървеше последен, защото скоро се увери, че да се върви по този стръмен път с толкова товар не е леко дори за трениран спортист като него.

По някое време Коста подвикна на вървящия пред него колега, че ще иде за малко зад храстите да си свърши една естествена нужда, остави шевната машина на пътеката, метна върху нея изпотената си фланелка, и без да сваля раницата се отдалечи.

Пет минути по-късно Коста се върна и с почуда установи, че шевната машина я няма. Той се огледа наоколо, но от машината нямаше и следа. „Тези копелета са си направили шега, а може би са решили и да ми помогнат малко” – рече си той и забърза да настигне групата. Каква бе изненадата му, когато видя, че никой не бе взел машината. Групата спря под сянката на една ела и се умълча озадачена. Ценният подарък за сънародниците им бе изчезнал. Истинска мистерия!

По едно време водачът на експедицията доцент Тонев дръпна настрана младия си сътрудник и му зашепна. „Как ще съм я изоставил! – извика възмутен младежът. – Толкова път я носих, че накрая ли ще я изоставя! Който не вярва, нека се върне да провери!” „А как ще открием мястото?” – попита някой през смях. „Много просто – по аромата на купчинката!” – смееха се и останалите. Ама съвсем не им беше чак толкова весело – сега нямаше какво да подарят на сънародниците си. Въпреки че повечето гледаха насмешливо на странната идея на колегата си, всички с гордост очакваха да видят изненадата у бъдещите си домакини от ценния подарък. Жалко.

Вечерта направиха бивак, разпънаха две палатки и криво-лява изкараха нощта. Само дето по едно време някой се развика, че някакво животно се опитвало да издърпа раницата изпод главата му.

На следващия ден по обяд пристигнаха. От близо половин час се ориентираха по острия вой на моторните резачки на дървосекачите. Натъкнаха се на поселището съвсем неочаквано – както вървяха през горската пътека между вековни ели и борове, пред тях внезапно се появи обширна поляна, осяяна с няколко десетки шатри, високи по няколко метра. Истински конусовидни шатри, покрити с щавени животински кожи, а не с полиетиленово платно или с мушама! Дочули гласовете им, от шатрите наизлязоха жени и деца, облечени просто, но практично, и загледаха с изненада новодошлите. Водачът Жумабаев ги поздрави на местния език и те се усмихнаха широко. Няколко деца от по-големите хукнаха към бащите си да известят за гостите.

Скоро моторните резачки една след друга спряха да вият и от гората заизлизаха мъже с оранжеви машини в ръце. Бяха облечени в също такива оранжеви работни комбинезони и с каски на главите, а някои дори имаха антифони на ушите си. Модерна работа! А ние очаквахме видим облечени в кожи хора с дълги до раменете коси. Повечето бяха млади мъже. Като разбраха, че посетителите са дошли чак от България, те оставиха машините на земята, отъркаха длани в

панталоните си и им подадоха ръце. Усмихваха се учтиво, но наблюдаваха с явно любопитство тези свои далечни „братовчеди“, тръгнали преди векове от тези земи, за да се заселят някъде там далече.

Доцент Тонев се заслуша в говора им – имаше нещо, напомнящо на древните тюркско-ирански говори, но много по-различно. „Говорят на автентичен български диалект” – пошушна Жумабаев на колегата си и Георги с изненада откри някои познати думи. Не след дълго школуваното му ухо вече долавяше смисъла на изреченията.

От гората излезе младеж с пушка в ръка и сърна през рамо. Жените я поеха и след час на огнището сред поляната гореше буен огън и в огромен котел се вареше курбан.

Седнаха на грубо сковани пейки и маси под сянката на няколко ели в края на поляната. „Тук е общата ни трапезария – обясняваше Мугел, старшият на групата мъже, а Жумабаев превеждаше. – Живеем като едно семейство – не сме много хора – сега сме около стотина души, защото е ваканция и тук са и децата ни, които учат в едно от недалечните градчета. Иначе сме около осемдесет, половината от които мъже. Почти всички сме братовчеди или близки роднини, но когато дойде време да се женим, ходим в селото ни – то е на два дни път оттук – да си вземем избраницата, която сме си харесали. Този бивак тука – мъжът посочи с ръка към шатрите – е от около година, и ще останем, докато изтече договорът ни с фирмата, която ни нае да сечем дървета. После се местим на ново място...” „Колко далече е училището, в което учат децата ви?” – попита някой. „Не е далече – на около три дни езда с кон. Но щом дойде време за училище, всички ученици заминават и там живеят в общежитие. По-големите се грижат за по-малките. Момичетата перат и готвят, а момчетата се грижат за останалото. Не им е лесно, но въпреки това всички са добри ученици! Имаме и няколко отличници – с гордост рече мъжът.” „Изглежда, че учението е от голямо значение за вас?” – запита Коста, който още не можеше да се прости с изчезналата шевна машина. „Че за кого не е? – намеси се млад мъж на име Анагай, който се оказа, че следва педагогика в Алмати. – Няма дете в училищна възраст при нас, което да не ходи на училище. Народ без учение деградира и накрая изчезва – каза на добър руски той. – Не е лесно да се издържа ученик в днешно време – половината пари на родителите ни отиват за това, но за нас е от голямо значение да имаме образование – от нас са излезли доста учени и издигнати хора. Имаме дори един доцент по физика в Москва. Скоро ще стане професор. Създал е апарат за генериране на нов вид енергия. Засега го пази в тайна, но на нас донесе едно апаратче, защото тук бяхме без електричество. А сега вижте! – посочи той с ръка над главата си и едва сега гостите видяха няколко електрически крушки, закачени по клоните на елите. – Кали – извика той на едно от стоящите наблизомомичета, пусни електричеството!”

Красивата Кали, която бе намерила общ език (на английски) с Коста, прекъсна неохотно разговора си с напегия момък и влезе в една от шатрите. Не се чу нито припалване на двигател, нито какъвто и да е друг звук, а лампите светнаха и от едно радио, закачено на ствола на елата, зазвуча музика. („А ние се канехме да

им подарим ръчна шевна машина да си къпят дрехите!” – помисли си със срам Коста.)

„Може ли да го видим този агрегат? – попита един от научните сътрудници. – Какъв източник на енергия използва? Петрол, водород, атом?” „И да го видите, и вие като нас нищо няма да разберете – просто един метален куфар, който не се отваря, само с едно копче отгоре – за пускане и за спиране. Може и да не се спира – нашето момче доцентът, каза, че енергията му е неизчерпаема, но ние за всеки случай го спираме. („Типичната за българина пестеливост!” – помисли си с удивление доцентът.) Не иска нито бензин, нито нафта, нито вода – продължи студентът-педагог. – Натискаш едно копче и толкова. Вече от една година го ползваме и сме много доволни. Захранваме по една лампа, радиоапарат и телевизор във всяка шатра, но нашето момче обеща да ни направи нов, по-мощен агрегат. А също и малки моторчета за резачките ни, че бензинът доставяме от сто километра, а е и скъпичък.” „И защо не го патентова този апарат вашият човек? В тази енергийна криза какво чака?” „Страхува се за живота си – довери тихо младежът. – Как смятате, че ще реагира енергийната мафия? А петролните и ядрените монополи?”

„По принцип сме мюсюлмани – обясняваше вечерта край огъня най-старшият в лагера – якият като мечка Мугел. – Такава е била религията на дедите и прадедите ни. На нас през комунизма не ни даваха да се молим, а и от работа не ни оставаше много време за това. Знам, че вие в България сте християни. Все едно е – Бог е един – няма значение, че вие го наричате Христос, а ние – Мохамед. Както хлябът е един и същ, макар да го наричаме с различни думи. Важното е да се разбираме и да се уважаваме. Ето, вие сте тръгнали от хиляди километри само за да видите как живеем и как са живели дедите ни, а ние, ако е рекъл аллах, някой ден може да дойдем да видим вашата страна и да се топнем в онова топло море, за което толкова сме чували.”

Следващия ден гостите посветиха на запознаване с бита на поселниците – те практикуваха древния начин на живот на своите предци в полеви условия – по време на дългите преходи от място на място в търсене на нови пасища или по време на война. Дървосекачите си имаха каменни къщи в селото, но там работа за всички нямаше. А тук, докато падне първият сняг, спечелваха достатъчно, за да изкарат зимата, а напролет – отново в гората с машинките. Двамина от мъжете, които в казармата са били снайперисти, през деня ловуваха и доставяха храна и кожи за селището. Жените отглеждаха картофи и зеленчуци до потока в долния край на поляната. Стадо коне и кози ги снабдяваха с мляко. Сами си приготвяха сирене, кефир и кумис. Децата беряха диви плодове и гъби в гората. Отглеждаха кокошки и гъски. Всеки работеше по нещо. Трудът бе въпрос на чест за всеки. От малки ги приучавали на това. Кражбата била нещо извънредно рядко.

На следващата сутрин учените си тръгнаха. Фотоапаратите щракаха последните си снимки, Коста и Кали се разделиха почти със сълзи, като си обещаха да се видят в „Слънчев бряг” през лятото. Видеокамерата записваше последните кадри от срещата с нашите сънародници и скоро поляната с шатрите остана далече зад гърба им. Копитата на планинското конче остро початкваха по каменистата

пътека, групата вървеше мълчаливо и всеки мислеше за новите си приятели. И за бъдещите си срещи с тях.

Когато след два дни се завърнаха в Тараз, в музея ги очакваше голяма изненада. За тях бе пристигнала пратка. Донесъл я бил преди час някакъв момък. Доцентът побърза да отвори пакета и оттам се подаде... шевната машина. На нея бе закачен плик.

„Драги приятели, извиняваме се за недоразумението, но един от нашите ловци намерил на пътеката тази стара шевна машина и поради глупост я взел, защото наоколо нямало жив човек. Когато ви видял в лагера се досетил, че е ваша, но го било срам да каже, за да не помислите, че я е откраднал. Веднага след вашето тръгване той си призна и ние го порицахме строго, защото е видял и просната фланелка върху нея, което значи, че машината не е била изоставена. Затова го пратихме да ви я върне, тъй като вероятно ви е много необходима, щом сте я донесли чак дотук.

И накрая, като знак за извинение и заради доброто ни приятелство, ще споделя тайната на нашата машина за електричество. Тя черпи енергия от безкрайното излъчване на Природата – космическо лъчение, радио и електромагнитни вълни, но най-вече – от излъчването на хората. Колкото хората са по-добри, толкова е по-силна енергията.

На добър път и довиждане! И носете много здраве на новата България. Тя е частица и от нас. Анагай.”

На дъното на плика имаше алено цветче от див мак. Не бе от Анагай и не беше за доцента. Коста го взе скришом и го скъта на тайно място.

В самолета доцент Тонев си мислеше: ако техният човек ни подари една такава машинка за ток, ще заработи ли и при нас? Ще стигне ли енергията на добрите хора в нашата България?

07.05.2011 г. Бургас